

Steeds meer Oost-Europese verenigingen in Antwerpen

Cultuur als integratie of als identiteit?

Antwerpen is altijd al een kosmopolitische stad geweest met een grote instroom van verschillende etnische groepen. Sinds enkele jaren komen er steeds meer mensen uit Centraal- en Oost-Europa naar Antwerpen om er hun leven uit te bouwen. Cijfers van de bevolkingsdienst van de stad Antwerpen leren ons dat er ongeveer 17 000 Oost-Europeanen in Antwerpen gevestigd zijn. Velen onder hen zijn Polen (3642) en de Poolse gemeenschap in Antwerpen groeit dan ook voortdurend. Maar niet alleen Polen eisen hun plaats op in de metropool aan de Schelde. Ook Wit-Russen (259) en mensen uit het voormalige Joegoslavië (3535) komen in Antwerpen terecht en besluiten er te blijven. Zij proberen hun cultuur op verschillende manieren te beleven en richten daarom soms VZW's op die erop gericht zijn hun cultuur te promoten en uit te dragen.

Zeven jaar geleden kwam Mirso Alagic uit Bosnië-Herzegovina naar België. Het was de liefde die hem naar Antwerpen bracht. Mirso woont samen met zijn Belgische vriendin en hun twee kindjes. Vorig jaar geraakte hij in een pitabar aan de praat met een bevriende muzikant van de Balkan die hij tijdens de Zomer van Antwerpen 2006 had zien optreden. Zijn vriend maakte hem warm voor het idee van een centrum waarin de cultuur van de Balkan centraal zou staan. Nadat Mirso een goede locatie en een sponsor had gevonden, konden in september 2007 de deuren van de VZW Kultura Balkanica geopend worden. 'We wilden een plaats vinden waar muzikanten van de Balkan voor een Belgisch publiek zouden kunnen spelen. Het werkt ook omgekeerd: in de zomer zijn er Belgische groepen die naar Kroatië trekken om er te gaan spelen in de verschillende kustplaatsen. De basis van ons idee is bruggen bouwen tussen de Belgische cultuur en die van de Balkan.'

Het is niet verwonderlijk dat Mirso de muziek als verbindende schakel tussen verschillende culturen ziet. Vooraleer hij naar Antwerpen kwam, stond zijn leven helemaal in het teken van de muziek. 'Ik ben eigenlijk opgegroeid met rock en blues. Vroeger in Sarajevo organiseerde ik veel concerten voor demobands. Bij het begin van de oorlog in 2002 is dat stilgevallen. Maar als ik nu naar de Bosnische of Servische radio luister of TV kijk, zie ik dat een drietal van die 60 bands heel populair zijn geworden. Zelf ben ik een grote fan van U2, maar ik hoor ook graag Dire Straits, Bryan Adams,...Ik heb niet echt het gevoel van die typische muziek van de Balkan, ik kan zelf niet zo spelen. Je voelt wel meteen dat er een speciale sfeer in die liedjes zit.'

We praten in het gezellige Kultura Balkanica, waar de Balkanmuziek ons uit de boxen tegemoet komt waaien. Welke evenementen worden hier zoal georganiseerd? 'Er heeft enkele weken een expo gelopen. Binnenkort komt er een expo van een meisje dat met grafische kunst bezig is. Elke tweede donderdag van de maand is er een filmvoorstelling. Als daar genoeg interesse voor is, zal er elke donderdag een film uit de Balkan worden getoond.'

Uiteraard krijgt ook muziek een plaats in het aanbod van deze VZW. 'We hebben hier een klein podium waar elke week optredens zijn. Daar treden ook Belgische groepjes op die dan

liedjes van de Balkan naspelen. Ze spelen dan ook bekende liedjes van hier, van Clouseau bijvoorbeeld. Het is dan mooi om te zien hoe iedereen soms samen staat te zingen, ook al hebben we heel andere culturen.'

Het is inderdaad opvallend hoe Mirso zowel de cultuur van de Balkan als die van België aan bod wil laten komen. Hij laat zich ook niet leiden door de etnische verschillen en spanningen die op de Balkan zelf altijd onderhuids aanwezig zijn. Er komen niet alleen mensen uit België en van de hele Balkan naar dit café vlakbij het oude Justitiepaleis, de VZW kent ook heel diverse leden. 'Momenteel telt onze VZW ongeveer 90 leden. Zonder jullie, hè. (*lacht*) Jullie gaan we straks inschrijven. De meeste leden zijn afkomstig van de Balkan: Bosnië-Herzegovina, Servië, Kroatië, Albanië, Montenegro, Bulgarije,... Maar er zijn ook Belgen bij. Dat zijn dan vooral mensen uit gemengde huwelijken. Maar het is de bedoeling dat iedereen die interesse heeft in onze activiteiten tot de VZW kan toetreden.'

Wereldburger

Mirso is duidelijk een wereldburger. 'Ik heb drie nationaliteiten. Van mijn vader heb ik de Kroatische nationaliteit geërfd en van mijn moeder de Bosnische. Ik heb ook de Belgische nationaliteit. Op school heb ik Frans geleerd. Dat was heel toevallig, andere leerlingen van mijn leeftijd kregen bijvoorbeeld Russisch. Het hing er maar van af in welke klas je zat. Je kon niet zelf kiezen voor Engels, Duits, Russisch of Frans. Eens je in een klas terecht kwam, moest je zes jaar lang bij die taal blijven. Dus je moest gewoon geluk hebben. Ik heb Frans geleerd en begrijp het goed, maar ik spreek het slecht. Door de muziek spreek ik beter Engels.'

Hoe voelt hij zich eigenlijk in België? 'Ik heb altijd in de stad gewoond en ik voel me dan ook erg goed in Antwerpen. De mensen in België staan open voor cultuur. Op de Balkan leven de mensen in gesloten gemeenschappen en spreken ze niet gemakkelijk andere talen. In België spreken de mensen al snel een veelvoud aan talen. Mensen uit de Balkan hebben een aparte mentaliteit. Ze zijn gesloten, staan niet echt open voor nieuwe dingen. Ze zijn ook heel voorzichtig, zeker als iedereen samenkomt. Maar als ze zich ergens goed voelen, blijven ze daar komen. Als ze hier eenmaal zijn geweest, komen ze terug. Omdat niemand raar naar hen kijkt en iedereen gewoon samen zit te lachen.'

Mirso biedt ons een drankje van het huis aan. We bestellen bier uit Bosnië. De Balkanmuziek heeft ons nu in haar ban. Antwerpen heeft er weer een mooi cultuurcafé bij.

Niet alle Oost-Europeanen die zich in Antwerpen vestigen, getuigen echter van hetzelfde verhaal. Er kunnen immers verschillende redenen zijn om het thuisland te verlaten. En ook de filosofie van een vereniging en de concrete bedoelingen die hierin voorop staan, kunnen sterk uiteenlopen.

Strijden in rood en wit

Een ander verhaal dan dit van Mirso Alagic treffen we dan ook in de getuigenis van de Wit-Russische politieke activist Pimenaj Zmicer.

Niets aan de goedlachse en met vurige pretoogjes rondturende verschijning van de sterk gebouwde man voor me, verraadt het onthutsende levensverhaal van Pimenaj Zmicer (54). Zmicer heeft zeven jaar geleden zijn geliefde Wit-Rusland als politieke vluchteling

noodgedwongen de rug moeten toekeren en verblijft, na een korte passage in Brugge, nu al enkele jaren in Antwerpen waar hij de Wit-Russische Europese Vereniging heeft opgericht.

De grote boosdoener in Zmicers verhaal is dan ook het op het Kremlin georiënteerde bewind in zijn thuisland. Hoewel hij vroeger nog met de Sovjetroepen actief is geweest in Afghanistan, vindt Zmicer de sterke culturele impact die 'moedertje Rusland' nog steeds geniet ten aanzien van de voormalige Sovjetstaten geen goede zaak. Zo worden Wit-Russen, zelfs in de eigen heimat, beschouwd als tweederangsburgers. Hetgeen een heuse 'brain drain'

tot gevolg heeft. Enige naambekendheid gaat steevast gepaard met de aanname van de Russische nationaliteit, terwijl de meer kritische stemmen veelal uitdoven in een gedwongen migratiestroom.

Pimenaj laat er geen misverstand over ontstaan tot welke groep we hem mogen rekenen. Trots toont hij ons zijn rood-witte sjaal, het symbool van de traditionele Wit-Russische natie en het politieke alternatief van de rood-groene vlag die het land vandaag representeert.

Het zijn dan ook deze kleuren die de zelfverklaarde nationalist meermaals met het gerecht in aanraking brachten. 'Met de rood-witte vlag op straat lopen volstaat in Wit-Rusland al om in de gevangenis te belanden.' Gezagsondermijnd gedrag wordt bovendien door de autoriteiten met een sterk repressief optreden in de kiem gesmoord. 'Politieke gevangenen worden slechter behandeld dan criminelen. Ik ging steevast in hongerstaking, uit principe, tegen mijn arrestatie. Om dit protest te stoppen, bonden ze me vast in een stoel en goten ze bouillon in mijn keel.'

De ware toedracht van de problemen ligt, volgens Zmicer, in de ontoereikendheid van het politieke systeem. 'Er is geen plaats voor een degelijke oppositie. In Wit-Rusland bestaat deze louter als een formaliteit. Een sterke oppositie is voor mij de hoeksteen van een degelijke democratie.'

Ook in Rusland krijgt de politieke tegenstem, veelal omwille van doorgedreven propaganda en de beperkte persvrijheid, weinig gehoor. Het electoraat van de Russische president Poetin moet het dan ook ontgelden. 'Ik begrijp de Russen niet. Het zijn masochisten, want ze kiezen voor een politiek van repressie als ze een voormalige KGB'er als leider aanstellen.'

Antwerpen als Wit-Russische haven

Het is echter niet allemaal kommer en kwel. Naast de politieke activiteiten, die centraal staan in de VZW, worden ook eigen kerkdiensten ingericht, waar om en bij de dertig Wit-Russische Antwerpenaren wekelijks het Grieks-katholieke geloof belijden in de eigen taal. Daarnaast organiseert de vereniging jaarlijks evenementen om de Wit-Russische cultuur op feestelijke wijze te vieren. In cultuurcentrum Luchtbal worden traditionele Wit-Russische gerechten geserveerd en vloeien het bier en de lijsterbessenwijn rijkelijk. De interesse van buitenaf neemt dan ook toe. 'Tegenwoordig komen er zelfs Oekraïners naar onze misvieringen zodat ze nadien mee kunnen gaan feesten.'

De locaties voor deze festiviteiten worden door de stad Antwerpen verleend tegen een minimumtarief. Op subsidies hoeft de Wit-Russische Europese Vereniging gezien haar politieke karakter dan weer niet te rekenen.

Niet dat dit gemis betreurd wordt. 'Ik heb liever geen bijstand, want dan moet je de regels in acht nemen en dat houdt onder andere een verbod op nationalistische symbolen in. Het maximale bedrag is in ieder geval slechts 300 euro. Het maakt dus niet zoveel uit.'

Ook hierin definieert Zmicer zijn relatie tot België zeer duidelijk. Het is een toevluchtsoord, geen thuis. De Wit-Russische zaak blijft steevast de alledaagse levensloop dicteren. 'Ik wil politiek asiel, ik wil helemaal geen Belg worden. Als ze me morgen de Belgische nationaliteit aanbieden, dan weiger ik die.'

Dit betekent echter allerm minst dat pogingen tot integratie gestaakt worden. Zo blijkt het leren van het Nederlands hoog op de agenda te staan. 'Ik vind het belangrijk om de taal te kunnen spreken van het land waar ik verblijf. Ik volg dan ook al enkele jaren Nederlandse les in het centrum voor volwassenenonderwijs.'

Een terugkeer naar Wit-Rusland behoort voorlopig alleszins niet tot de opties. Via zijn broer die nog steeds ter plaatse woont, vernam Zmicer dat hij nog altijd gezocht wordt door de KGB. Een eventueel weerzien zou Pimenaj dan ook duur te staan kunnen komen.

December 2007

Michiel Sermeus

Hannes Deconinck

Foto's: Michiel Sermeus